

Xalq so'zi

2023-YIL — INSONGA E'TIBOR VA SIFATLI TA'LIM YILI

1991-yil 1-yanvardan chiqa boshlagan

WWW.XS.UZ

E-mail: Info@xs.uz

2023-yil 13-oktabr, № 217 (8560)

Juma

Saytimizga o'tish uchun QR-kodini telefoning orqali skanner qiling.

MDH SAMMITI

KO'P TOMONLAMA AMALIY HAMKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LIDA

O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 13-oktabr kuni Bishkek shahrida bo'lib o'tadigan Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi Davlat rahbarlari kengashining navbatdagi majlisidagi ishtirok etadi.

Hamdo'stlikka a'zo davlatlari rahbarlari ko'p tomonlama hamkorlikning holati va rivojlanish istiqbollarini hamda xalqaro kun tartibidagi dolzarb masalalarni muhokama qiladi.

Biz va jahon

O'zbekiston MDH tashkil topganidan beri savdo-iqtisodiy aloqalarni chuqurlashtirish, transport-kommunikatsiya tarmoqlarini rivojlantrish, teng huquqli va o'zaro manfaatlasi asosida iqtiyodli aloqalarni mustahkamlash tarafdir bo'lib kelmoqda.

Hamdo'stlik doirasida O'zbekiston uning nizom (Davlat rahbarlari, Hukumat rahbarlari, Tashqi ishlar vazirlari va Iqtisodiy kengashlar, Parlamentlararo Assambleya) hamda tarmoq tuzilmalari faoliyatida faol ishtirok etadi. Xususan, "yo'l xaritalari"ni amalga oshirish doirasida O'zbekiston 24 ta sohaviy hamkorlik organiga qo'shildi, natijada MDHning 86 ta organidan O'zbekiston 65 ta tarmoq tuzilmasi faoliyatida qatnashmoqda, ularning maqsadli vazifalarini milliy manfaatlarga javob beradi va O'zbekiston tomonining qiziqishini tasdiqlaydi.

2017-yilda boshlab O'zbekiston Hamdo'stlik doirasidagi faoliyatini sezilarini darajada faollashtirdi. O'zbekiston Prezidenti Shavkat

Mirziyoyevning 2017—2022-yillarda MDH Davlat rahbarlari kengashi yig'ilishlaridagi ishtiroki yakunlari bo'yicha imzolangan hujjalari va O'zbekiston tomonidan ilgari surilgan 100 dan ortiq tashabbuslarning o'z vaqtida va to'liq bajarilishini ta'minlash maqsadida "yo'l xaritalari" qabul qilingan.

2020-yilda O'zbekiston MDHa raislik qildi. Raislik davomimasi COVID-19 pandemiyasi cheklarlariga qaramay, 50 dan ortiq tadbirlar, jumladan, Davlat rahbarlari kengashi, Hukumat rahbarlari kengashi, Tashqi ishlar vazirlari kengashi, Iqtisodiy kengash va boshqalarning onlays majlislari o'tkazildi. Yil davomimasi O'zbekiston BMT, YXHT va boshqa xalqaro tashkilotlari doirasidagi turli tadbirlarda MDH vakili sifatida ishtirok etdi. BMT Bosh Assambleyasining 2020-yil noyabr oyida BMT va MDH o'rtaisdagi hamkorlik to'g'risidagi rezolyutsiyasi tashabbusi ilgari surilish, ushu hujjatining bir ovozdan qabul qilinishi ta'minlandi.

Davlatimiz rahbari tomonidan Hamdo'stlik sammitlari doirasida ilgari surilgan tashabbuslari pandemiya ta'siri sharoitida iqtisodiyotni, savdo va hamkorlik aloqalarini tezroq tiklash, "yashil" va soddalashtirilgan yo'laklar amaliyotini keng joriy etish, o'zaro elektron savdoni rivojlantrish bo'yicha yagona platforma yaratish, samarali hududlararo va transkontinental transport yo'laklari tizimini ishga tushirish, qo'shma innovation dasturlarni faol ilgari surish va startap loyihalarini qo'llab-quvvatlash, MDH Iqtisodiy kengashi faoliyatini kuchaytirish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va "yashil" kun tartibini ilgari surish, bioxafsizlikni ta'minlash bo'yicha sa'sy-harakatlarni birlashtirish, mehnat bozorini yaxshilash, o'zaro sayyoqlik oqimini tiklash va madaniy-gumanitar almashuvni kengaytirish, terrorizm va givohvand moddalar savdosiga qarshi kurashda hamkorlikni mustahkamlashga qaraligan edi.

"Shuni mammuniyat bilan qayd etmoqchimanki, mavjud xatarlarga qaramasdan, biz MDH doirasida barcha yo'nishlari bo'yicha ijobji o'sish sur'atlarini ta'minlashga erishmoqdamiz" — dedi Prezident Shavkat Mirziyoyev 2022-yil 14-oktabrda Ostona shahrida bo'lib o'tgan Hamdo'stlik sammitidagi nutqida. — Xususan, O'zbekistonning Hamdo'stlik davlatlari bilan tovar aylanmasi, o'tgan yil yakuniga ko'ra, 35 foizga oshdi, joriy bil boshidan buyon esa yana uchdan bir barobar o'sdi.

Mashinasozlik, energetika, kimyo, farmatsvetika, to'qimachilik va boshqa sohalarda kooperatsiya loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Birgina so'nggi oylarning o'zida MDH mamlakatlari sherkilari bilan 800 dan ortiq yangi korxonalar ishga tushirilidi.

2022-yilda O'zbekistonda ilk bor Hamdo'stlik ijodiy va ilmiy ziyyolari forumi (12-13-dekabr, Toshkent) hamda MDH Parlamentlararo Assambleyasining sessiyasi (27—29-oktyabr, Samarqand) bo'lib o'tdi. Tadbirlarda Hamdo'stlikka a'zo mamlakatlardan 700 dan ortiq ilmiy va ijodkor ziyyolari vakillari, deputatlar, olimlar va ekspertlar, hamkor xalqaro tashkilotlari vakillari ishtirok etdi.

O'zbekiston tomoni tashabbusi bilan ishlab chiqilgan Sanitariya-epidemiologiyaga oid favqulodda vaziyatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha hamkorlik to'g'risidagi Bitim qabul qilindi.

2023-yil 14-aprel kuni Samarqand

Muxtasar aytganda, Qirg'iziston poytaxtida bo'lib o'tadigan MDH yetakchilarining navbatdagi uchrasuvni asosiy natijalarini sarhisob qilish va Hamdo'stlik doirasidagi ko'p tomonloma hamkorlikning keyingi rejalarini belgilab olish imkonini beradi. Davlat rahbarlari o'zaro savdo hajmini oshirish, transport va investitsiya sohalaridagi hamkorlik, sanoat kooperatsiyasi, elektron tijorat, shubhasiz, Hamdo'stlik mamlakatlarining uzoq muddati manfaatlari javob beradigan MDH salohiyatini yanada kengaytirishga qaratilgan ilgari erishilgan kelishuvlarni muhokama qiladilar va ulamri amalga oshirish bo'yicha navbatdagi qadamlarni belgilaydilar.

"Dunyo" AA.

shahrida MDH Tashqi ishlar vazirlari kengashining majlisi bo'lib o'tdi. Uchrasuv yakunida ishtirokchi davlatlarning ko'p qirrali hamkorligini yanada mustahkamlashga qaratilgan 9 ta hujjat qabul qilindi.

Jumladan, Samarqand shahrini 2024-yilda MDHning "Madaniyat poftaxti", Toshkent shahrin esa "Yoshlar poftaxti", deb e'lon qilish bo'yicha hujjatlar loyihalarini muhokama etildi va tasdiqlandi.

8-iyun kuni Sochi shahrida bo'lib o'tgan MDH Hukumat rahbarlari kengashining yig'ilishida O'zbekiston tomonining taklifi bilan MDH sanoat kooperatsiyasini rivojlantrish konsepsiysi va 2030-yilgacha bo'lgan davrda Hamdo'stlikning sanoat kooperatsiyasini rivojlantrish bo'yicha chora-tadbirlar majmui qabul qilindi. Shuningdek, 2012-yilning noyabr oyidan buyon davom etgan muzokalar O'zbekistonning faol ishtiroki natijasida yakuniga yetgan "Xizmatlar, muassasalar, faoliyat va investitsiyalar erkin savdosidagi"gi shartnomasi ham imzolandi.

Dunyo nigohi

O'ZBEKISTON O'Z JOZIBASI VA GO'ZALLIGI BILAN AMERIKALIKLARNI HAYRATLANTIRMOQDA

Mamlakatimizning AQSHdagi elchixonasida mahalliy jamoatchilikni O'zbekistonning boy tarixiy-madaniy merozi va sayyoqlik imkoniyatlari bilan yaqindan tanishtirish maqsadida "International Club DC" nodavlat notijor tashkiloti bilan hamkorlikda amerikalik rasmiy, ishbilarmon va akademik doiralar vakillari ishtirokida madaniy kecha tashkil etildi.

Tadbir chog'iida mehmongilarga O'zbekistonning boy sayyoqlik imkoniyatlari, madaniy-tarixiy markazlari, diqqatga sazovor maskanlari, shuningdek, mamlakatimizning sarmoyavli salohiyati haqida atroficha ma'lumotlar taqdirmaydi.

Tadbir chog'iida o'zbek diasporasi vakillari tomonidan tayyorlangan madaniy dastur namoyish qilindi.

AQSH Xalqaro rivojlanish moliyaviy korporatsiyasi (DFC) bosh direktori o'rinnbosari Jon Urren mamlakatimiz haqida ko'p eshitganini va ushbu tadbir davomimasi o'zbek san'ati va madaniyati namunalari tomoshadidan hayratlanganini aytdi.

— Tadbir doirasida o'zbek milliy taomlari, ayniqsa, palovdan tabib ko'rishga taklif kechaning diqqatga sazovor qismalarini birlashtirishga etidi.

— O'zbekiston elchixonasining 2003-yil shahridagi diplomatiya vakolatxonalarini bilan birgalikda brifing, davra suhbati, madaniy va boshqa turli tadbirlarni tashkil qilishga ixtisoslashtirilgan.

— Tadbir chog'iida o'zbek milliy taomlari, ayniqsa, palovdan tabib ko'rishga taklif kechaning diqqatga sazovor qismalarini birlashtirishga etidi.

Ma'lumot tariqasida qayd etish jozi, 2003-yil ish boshlagan "International Club DC" tashkiloti Washington shahridagi diplomiya vakolatxonalarini bilan birgalikda brifing, davra suhbati, madaniy va boshqa turli tadbirlarni tashkil qilishga ixtisoslashtirilgan.

"Dunyo" AA. Washington

Anjuman

SENAT A'ZOLARI MDH PARLAMENTLARARO ASSAMBLEYASI MAJLISLARIDA QATNASHDI

Kecha MDH ishtirokchi davlatlari Parlamentlararo Assambleyesi ishchi organlarining videokonferensaloqa shakida majlislari bo'lib o'tdi.

Ularda O'zbekiston Respublikasi Oly Majlis Senati a'zolari, shuningdek, o'dan ortiq mamlakatlararo ekspertlari va qonun ijodkorlari ishtirok etdi.

Parlementyuqori palatasining Byudjet va iqtisodiy ishlotlari masalalari qo'mitasiga raisi Erkin Gadoev Nazorat-byudjet komissiyasining majlisidagi qatnashdi. Unda MDH PAning moliyaviy ta'minotiga oid qator masalalar muhokama mavzusi bo'ldi.

Komissiya a'zolari MDH Parlamentlararo Assambleyesi

a'zo davlatlari tomonidan kelgusiy uchun Davlat byudjeti to'g'risida qabul qilining qonunlar yuzasidan ma'lumot almashti. Ayni chog'da MDH PA Kengashi faoliyatining moliyaviy jihatlariga oid qarorlar loyihalarini yuzasidan fikr-mulohazalar bildirildi.

Oly Majlis Senatining Mudofaa va xavfsizlik masalalari qo'mitasiga raisi Qutbiddin Burhonov MDH PA Mudofaa va xavfsizlik masalalari doimiy komissiyasining "Telpa"sin o'qi, dedi va men ushbu asarga maftun bo'lib, adibning boshqa asarlarni ham o'qib chiqdim. Birlari Emir Kusturtsaning

MUBOLAG'ASIZ, G'URUR TUYDIM...

Hozirgina bir insonni aeroportga kuzatib, "O'zbekfilm" dagi xonamoga kelib, ushbu fikrlarimni yozishga qaror qildim. Kuzatgan mehmonim — kechagi va bugungi dunyo, xususan, Yevropa kinosi, san'ati, madaniyati, kerak bo'lsa, jamiyatining qarashlarini o'zgartirgan va o'zgartirishga qodir san'atkor, jahondagi eng zalvarli kinofestivallardan biri hisoblangan Kann kinofestivalining 2 karra haqiqiy "Oltin palma yaproq'i" mukofoti sovrindori (jahonda undan ko'proq hech kim olmagan), Venetsiya kinofestivalining "Oltin Sher", "Berlin Ayig'i", Yevropani "Sezar" va yana o'nlab mukofotlari sohibi, Fransiya va Italya Respublikalarining haqiqiy qahramoni Emir KUSTURITA edi.

Iftixor

Endi bir boshidan boshlasam. Men 2000-yilda u paytdagi Toshkent san'at institutingine "Kino-televide niyejissiyorligi" bo'limiga o'qishga kirdim va ko'z o'ng'imidagi yangi dunyo — sehrli kino olami ochila boshlasi. Institutingi ustozlarim Shuhrat Abbosov, Mahkam Muhammedov, Ulug'bek Zufarov, Jo'ra Teshaboyev meni ushbu ajib va sehrli dunyoga olib kira boshladi. Birlari sening aqling yetadi, Dostoyevskiyning "Telba"sin o'qi, dedi va men ushbu asarga maftun bo'lib, adibning boshqa asarlarni ham o'qib chiqdim. Birlari Emir Kusturtsaniga

Andegraunt" filmini ko'r, dedi va men bu filmga ham maftun bo'lib, Kusturtsaniga barcha filmlarini ko'r qizqaganman.

Bir kun kelib g'oyibona ustozim deb bilganim — dovrug'li rejissorni Qozon kinofestivalida ko'rishim mumkinligini xayolimning bir burchagiga ham kelmag'an edi. Mehnxonha tamaddixonasida tungi soat 3 gacha "Puankare" filmimni una ko'rsatishim, filmning una juda yoqishi va meni o'zining Yevropada bo'lganidan kinofestivaliga rasmiy chaqirishi, uni Vatanimda bo'layotgan 15-Toshkent xalqaro kinofestivaliga

chaqirishim, Toshkent va Samarcanda 2 kun davomida u bilan birga dunyo kino san'atidagi oddiy masalalardan tortib, insoniyat uchun global muammolargacha bo'lgan masalalar haqida suhbatlashib chiqishim, uni uyimda mehmon qilishim, u bilan Samarcand va Toshkentni tunda yayov sayr etishim...

Ha, aynan shu sayrlarda, aniqrog'i, tunda Toshkent Siti ni sayr qilayotganimizda, u bilan "Hilton" mehnxonasidan aeroportgacha bo'lgan ko'chalardan ketar chog'imiда sarlavhadagi so'zlar bot-bot ko'nglimga keldi.

21-oktabr — O'zbek tili bayrami kuni

O'TMISH VA KELAJAKNI BOG'LOVCHI MUSTAHKAM KO'PRIK

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan 21-oktabr — O'zbek tili bayrami kuni etib belgilangani nafaqat xalqimizning g'urur-iftixorini ko'taradigan tarixiy voqelik, ayni paytda davlatimiz til siyosatida tamomila yangi davr boshlanganidan dalolat beradi.

Tilimizda "go'zal" so'zining o'zi go'zal, zarif va yoqimli. "Sevgi" so'zi seviladigan darajada yumshoq, suyimli. Yoki "qalin" degan so'z, o'zi qalin bo'lmasa ham, mazmunidagi ifoda ohang qalnligini beradi. Misol uchun, "jigar" so'zini mulohaza qilib ko'raylik. Qiziq-da, nima uchun tomirida bir qon oqayotgan qardoshlar "jigar" deb atalgan ekan? Buning sababini menga 76 yoshga kirgan onam aytib berdi. "Qara-ya, — dedi hayratlanib, — bola ota-onasiga, aka-singilar o'z qardoshiga jarigani bersa, u o'nashib, bitib ketaverar ekan, begonaning jarig esa yopishmasdan, qurib golarkan. O'shang "jigar" deyishgan ekan-da..."

►3

MUBOLAG'ASIZ, G'URUR TUYDIM...

1 Qozon kinofestivalidan qaytganiyidandan keyin men uning prodyuseri Mirko Radinovich bilan Toshkentga kelishi to'g'risida bir necha bor ubor, bu bor... "O'zbekistonga kelsangiz, bizda u bor, bu bor..." deb rosa maqtanmqochi bo'lsam, u menqa: "Muzaffar, azizim, meni yoshim 62 da, Emirni 69 da, bizni hayratga sololmaysan, biz hamma narsani ko'rib bo'lganligi" dedi. Lekin Allohnning qudratini garangki, Toshkentdag'i tungi saydra u va Emir o'z hayratini yashirisholmadi. "Toshkent Parijon, Dubaydan ham zo'r-kul" deyishdandan charamasdi. Buyuk rejissory ketagungacha shu gapni takrorlayverdi.

Vaholanki, Emir Kusturitsa shaxsini tanigan insonlar, yaxshi bishadiki, bu insonni yolg' on yoxud "majburlatil" gapirishiga har qanday boylik, har qanday ittifot majbur qila olmaydi. Men boshida ularni videoga olib, bu gaplarga uncha e'tibor bermadim. Birdan aq-lu shuurimga yarq etib o'ylar kelishni boshladim. Endi ularning nigoh bilan Toshkentimizga nazar sola boshladim. Shunda men uyaldim, o'z-zinden, o'zimizden uyaldim... Nahotki, o'zgalar ko'rayotgan, angloyotgan narsalarni biz ko'mayapmiz, biz anglamayapmiz.

Aziz yoshlar, vatandoshlar! Ko'zlarimizni kattaroq ochaylik, atrofimizda nimalar bo'layotganini anglaylik. Axir o'zimiz yillar davomida havas qilayotgan o'zga davlatlardan o'zib ketgan joylarimiz ham bar o'rnak. Nega shuni tushungimiz kelmaydi, nega o'zgarishlar haqida bong urmaymiz, kimdir gapirishni boshlasa, maddoho chiqaramiz, nega haqiqatni olgimiz kelmaydi, nega hadeb poliyiveramiz, nega kechamizga va bugunimizga boqmymiz, nega faqat o'z VATANIdagi kamchiliklarni ko'rayotgan kishilarini "vatapanvar"ga chiqarib, u bilan kerak bo'lsa, qo'shilib ayb izlaysiz? Nega? Nega? Nega?...

Nahotki, ichimizda — qalbimizda yaxshilik nuri shunchalar kamayib ketgan bo'lsa!

Bu so'zlarini ko'zimda yosh, balborda og'req bilan yozdim (Bu hamayimlarga mubolag'a tuyular, mayli aytishganidek, "jinniga jinniligin isbotlab bo'lmaydi").

Bularni yozishga meni hech kim majbur qilmadi, balki shu o'yilarmin o'qigan INSON vijdowan atrofiga bir nazar tashlar, degan o'da yozdim.

Abdulla Oripov "Quyosh shahri" she'rida ta'riflaganidek:

...O'zbekka maqtanish odatmas, garchand,

Bag'rimni to'g'azar ushu kurn Qurur:

Toshkent-Buxoro, Xevog, Samarqand,

Har biri jahoning bezagi bo'ur....

Rahmat senga "Toshkent kinofestivali"!

Rahmat sizga, Emir!

Rahmat Sizga, Shavkat Miromonovich!!!

Muzaffar ERKINOV,
kinorejissory.
O'zA.

SENAT A'ZOLARI MDH PARLEMENTLARARO ASSAMBLEYASI MAJISLARIDA QATNASHDI

1 MDH ishtirokchi davlatlarining 2020 — 2022-yillarga mo'ljalangan terrorizm va ekstremizmnin boshqa ko'rinishdagi zo'ravonliklarga qarshi kurashish bo'yicha hamkorlik dasturini amalga oshirishga qaratilgan "Jamoat xavfsizligi to'g'risida"gi namunaviy qonun loyihasi ko'rib chiqildi va sos sifatida qabul qilindi. Mazkur namunaviy qonun loyihasini eksport xulosalar olish uchun MDH PA ishtirokchi davlatlari parlamentlariga yuborish, qayta ko'rib chiqilgan hujatni komissiyaning navbatdagi majisida ko'rib chiqish uchun MDHga a'zo mamlakatlarning Aksiltegor markaziga taqdim etish kajildi.

Majisida namunaviy qonun loyihalari, Akvatoriyadagi noqonunyu faoliyatga chek qo'yish borasidagi huquqiy tartibga solishni takomillashtirish va MDH ishtirokchi davlatlari chegara organlarining terrorizmiga qarshi kurashish yo'naliishidagi faoliyatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ham ko'rib chiqidi.

MDH namunaviy qonunchiligining 2023 — 2025-yillarga mo'ljalangan istiqboli rejasiga muvoqiq nazarda tulagan "Safarbarlik tayyorgarliq va safarbarlik to'g'risida"gi namunaviy qonun loyihasi konsepsiysiyo loyihasini MDH PA ishtirokchi davlatlari parlamentlariga eksport xulosalar olish uchun ta'komiliga yetkazilgan hujatni komissiyaning navbatdagi majisida ko'rib chiqish uchun ishlash chiquvchiga yuborish kajildi.

MDH PA komissiyanilar 2023-yildagi faoliyatini sarhisob etib, ish rejasini hamda 2024-yilga mo'ljalangan tadbirlar rejasini amalga oshirish to'g'risida qaror qabul qildi.

"Xalq so'zi".

O'rganish

SENATOR ARALASHUVI BILAN KANALLAR ATROFI CHIQINDIDAN TOZALANMOQDA

Ma'lumki jamiyat hayotida kechayotgan har bir vogeli Oliy Majlis Senatingin doimiy e'tiborida bo'lib kelmoqda. Xususan, yaqinda ijtimoiy tarmoqda tarqalgan "Botqoqlikka aylangan Bo'zuv va Salor: muammolar girdobidagi hudud e'tiboraga muhotiq" sarlavhasi ostida e'lon qilingan xabar ham parlament yuqori palatasining nazaridan chetda qolmadi.

Ayni aytadigan bo'lsak, joriy yilning 10-oktabr kuni Oliy Majlis Senatingin Orolbo'y mintaqasini rivojlantirish masalalari va ekologiya qo'mitasi raisi o'rinosari B. Matmuratov boschiligidagi ischiq guruh tomonidan ushu masala joyiga chiqqan holda o'rganildi.

O'rganishlar davomida poytaxtimizning Yunusobod tumanidagi Bog'ishamol ko'chasidan o'tgan Bo'zuv va Salar kanallari atrofi, yo'l chetlar chiqindilar bilan to'lgani aniqlandi. Bu kanallar o'zani hamda qirg'obyo'yi muhofaza hududlari sanitar toza holatda saqlanmagani sababli Toshkent shahar Kanallardan foydalishni va ularga tutash hududlarni obodonlashtirish boshqarmasi Yunusobod tumanini bo'lim boshlig'iga ogohlantirish berildi. Ayni chog'da jamoatchilik vakillariga aholining bu baradagi faoliogi va mas'uliyatin oshirish zarurligi uqtildi.

Shu o'rinda aytish ishlizki, birkalidagi chora-tadbirlar natisasida Salar kanalining katta qismi chiqindillardan to'liq tozalandi. Qolaversa, kanallarda tozalash ishlarini to'liq amalga oshirish yuzasidan 10 kunlik ishlar rejas tayyorlandi va nazoratga olindi.

"Xalq so'zi".

SAYLOV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH — DEMOKRATIK ISLOHOTLARNING MUHIM BOSQICHI

Kuni kecha Oliy Majlis Qonunchilik palatasining navbatdagi majisida bir guruh deputatlar tashabbus bilan ishab chiqilgan "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga saylov va referendum o'tkazish tartibini yanada takomillashtirishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy qonuni loyihasi birinchini o'qishda qabul qilindi va jamaatchilik muhokamasi qo'yildi. Parlament saylovida aralash saylov tizimi joriy etish taklifi anchanidan buyon ilgar surid kelgingan va ayni damda ushu tizimning tatbiq qilinishi jamiyatni demokratishtirish uchun muhim qadam sanaladi.

Hozirgi kunda amalda bo'lgan saylov qonunchiligi bo'la, siyosiy partiyalar har bir saylov okrugi bo'yicha aniq nomzodni ilgari surishi hamda ularga okrugdagi saylovchilarining mutlaq ko'pchiligi yoqlab ovoz bergan taqdirdagina deputat etib saylanishi belgilab qo'yilgan.

Jumladan, Qonunchilik palatasining deputatlar saylovini o'tkazish uchun 150 ta hujdilay saylov okrugi tuzilish, ularning ifodalib saylov okrugi tuzilish, ularning ifodalib saylovchilarining rivojlanishi qo'shishiga etib saylanishi.

Ikkinchedan, majoritar saylov tizimi "Qolib — barcha yutuq egasi" tamoyiliga asoslanganligi tufayli, saylovchilar xohishistalarining real holatini to'liq namoyon etmaydi. Bu borada mazkur tizim kichik va o'rta partiyalarining rivojlanishiha, umumani, mamlakatda ko'ppartiyativlik tizimining rivojlanishiha hissa qo'shishiga to'sqinlik yaratadi.

Ikkinchedan, mandatliq deputatlar ko'pincha parlamentning qonun jodkorligi faoliyatida faoliyk ko'satsmasdan, asosan, o'zining mahalliy, mintaqaviy manfaatlarini ifodalab keladi.

Uchinchidan, majoritar tibida shakilanuvchi vakillik organlarida yuqori salohiyati va malakal deputatlariga bo'lgan ehtiyoj yugor hisoblanadi.

To'rtinchedan, mutlaq ko'pchiligi (50 foiz + bir ovoz) majoritar tizimi moliyaving nuqtai nazardon qimmat hisoblanadi, ba'zida nomzodlarning hech biri saylovchilarning yarmidan ko'pining ovozini ololmasligi mumkin. Bu esa takroriy ovoz berish jarayoni o'tkazishini

taqozlo etadi. Bundan tashqari, deputatlar o'rn bo'shagan taqdirda, shu o'rinnari to'ldirish maqsadida saylov komissiyalarini faoliyatini tiklagan holda saylov o'tkazish zaru.

Proporsional saylov tizimida esa saylovchilar deputatlikka nomzodga emas, balki siyosiy partiyalarga (ularning nomzodlar ro'yxatiga) ovoz beradi.

Vakillik organizatidagi deputatlar o'rnini siyosiy partiyalarga berilgan ovozlariga mutanobis ravishda siyosiy partiyalarning deputatlikka nomzodlar ro'yxatlariga o'tsasini.

Ta'kidish kerak, proporsional saylov tizimi 75 ta xorijiy davlatda (Avstriya, Italia, Braziliya, Niderlandi, Shvetsiya, Finlyandiya, Turkiya, Iroi va boshqalar) joriy etilgan.

Yugoridagi majoritar va proporsional

SAYLOV TIZIMI:

Majoritar saylov tizimi — 79 ta xorijiy davlatning vakillik organlari ushu tizim (Buyuk Britaniya, AQSH, Fransiya, Kanada, Hindiston va boshqalar) asosida shakilanib kelmoqda.

Proporsional saylov tizimi — 75 ta xorijiy davlatda (Avstriya, Italia, Braziliya, Niderlandi, Shvetsiya, Finlyandiya, Turkiya, Iroi va boshqalar) joriy etilgan.

Aralash saylov tizimi — dunyoning 36 ta mamlakatida (Yaponiya, Germaniya, Vengriya, Yangi Zelandiya, Belgiya, Meksika, Ispaniya, Koreya Respublikasi, Ukraina, Qozog'iston va boshqalarda) mavjud.

saylov tizimlarining yutuqlarini ug'unlashtiruvchi va bir-birini to'ldiruvchi saylov tizimi — bu aralash saylov tizimi hisoblanadi. Ushbu tizim dunyoning 36 ta mamlakatida (Yaponiya, Germaniya, Vengriya, Yangi Zelandiya, Belgiya, Meksika, Ispaniya, Koreya Respublikasi, Ukraina, Qozog'iston va boshqalar) mavjud.

Aralash saylov tizimida vakillik organlari saylangan deputatlar ko'pincha parlamentning qonun jodkorligi faoliyatida faoliyk ko'satsmasdan, asosan, o'zining mahalliy, mintaqaviy manfaatlarini ifodalab keladi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o'zlariga ovozlariga o'tinashadi.

Shu bilan birga, saylovchilar ovozlarini maksimal inobatga olib ovozlariga o'tinashadi.

Majoritar saylov tizimi asosida muvaffaqiyat qozona olmagan partiyalarga o

Barhayot satrlar

Erkin VOHIDOV,
O'zbekiston Qahramoni,
xalq shoiri.

ONA TILIM O'L MAYDI

Notiq dedi:
"Taqdir shul,
Bu jahony iroda.
Tillar yo'qolur butkul,
Bir til qolur dunyoda".

"Ey voiz, pastga tushgin,
Bu gap chiqdi qayerdan!"
Navoiy bilan Pushkin
Turib keldi qabrdan.

Kim darg'azab,
Kim hayron,
Chiqib keldilar qator:
Dante, Shiller va Bayron,
Firdavsiy, Balzak, Tagor.

"Va'zingni qo'y, birodar,
Sen aytganbo'lmaydi".
Barcha dedi barobar:
"Ona tilim o'l maydi".

— Hey, bu qanday aqida! —
Q'o'lda tabarruk jom,
Go'zal forsiy haqida
Ruboyi aytdi Xayyom.

Ehtirosli, otashdil
Berane so'rdi nolon:
— Nahotki, farangi til
Yo'qolgusi bir zamon!

Neruda, Lorka turdi
Servantesning yoniga:
— Kim qasd etib tig' urdi
Ona tilim joniga!

Fuzuliy yordi:
— Ozar
Tili guldek so'lmaydi.
Barcha dedi barobar:
"Ona tilim o'l maydi".

Kamalakdek rang-o-rang
Bo'lsin deb san'at, tillar,
Asrlarcha qildik jang,
Armon qildik ming yillar.

Beqadur bo'lsa, nahot,
Tillardagi tarovat!
Yo'qoldi bu kun, hayhot,
Qabrlarda halovat!

"Faust" yondi gurillab,
"Xamsa" o'tga tutashdi.
Bir sado jahon bo'ylab
Taraldi, tog'lar oshdi.

Bu sado yangar hamon,
Sira ado bo'lmaydi.
Olam aytar:
Hech qachon
Ona tilim o'l maydi!

O'ZBEKISTONNING EKSPORT SALOHIYATI NAMOYISH ETILDI

Shu yilning 7 – 11-oktabr kunlari Germanianing Kyoln shahrida bo'lib o'tgan "ANUGA – 2023" tayyor oziq-ovqat mahsulotlari va ichimliklar xalqaro ko'rgazmasida O'zbekiston zaminida yetishtirilgan rang-barang mahsulotlar namoyish etildi.

Xalqaro ko'rgazma

Anjuman mavzusi halol, organik, go'sht, non, sut, muzlatilgan mahsulotlar, mintaqaviy oshxonalar yeguliklari, vegetarian taomlar va oshpazlik konsepsiyalardan iborat bo'ldi. O'zbekiston agrosanoat majmuasining salohiyati yagona milliy stendda namoyish etildi. Xususan, qayta ishlangan meva va sabzavotlarning keng turkumi, turli xil ziravorlar, qandolat mahsulotlari "Made in Uzbekistan" yorlig'i ostida mamlakatimizning turli hududlarida faoliyat olib boruvchi 16 ta yirik kompaniya tomonidan taqdirm qilindi.

Xalqaro tadbir davomida O'zbekiston bo'lmasisiga Germaniya, Niderlandiya, Fransiya, Italia, Polsha, Turkiya va boshqa mamlakatlarning ko'plab ishlashlarni kelib, qishloq xo'jaligi mahsulotlarning yetkazib beruvchilar bilan tanishadi.

◀ Bu haqda soatlab so'zlasa bo'ladi. Hovliqma kishini "o'pka" deydiilar. Ardoqligini "ko'zimning oq-u qorasini" deb suyadi. Ishongan kishisiga "o'ng qo'lim" desa, "chap qo'l" — nojoiz harakatning timsol. Bir qorindan talashib tushganlarni jigarlar deyishadi dedik, ammo jigar bilan qarindosh o'tasida bir-ikki avlod bor — aka singildan tarqaganlar qarindosh, bir onanig bolalari jigar bo'ladi.

Zavq, manzara, ohangning tamg'asi

Tilimiz tabiatni o'z bag'riga singdirgan va uni to'la aks ettirgan yagona til bo'lsa, ajabmas. Hech bir tilda "vizillamoq" degan so'z uchayotgan ari tovushiga bunchalar yaqin emas. "Suv" so'zi suvning naq o'zini ifoda etadi, qadimgi turkiy tilda qo'shinni ham "su" deb atashgan, "sulamoq" — "qo'shin tortmoq" mazmuni bo'lgan. "Chug'urlamoq" qaysi tilda tongda yoki shomda shovqin ko'targan qushlar tovushini bunchalar aniq ifodalaydi, "ulimoq" so'zi uliyotgan Jonivorning sasiga bunchalik mos?

Ona tilimiz jonliqlarning ma'lum paytdagi holatini ham aniq tasvirlab beradi. Misol uchun, kuchkularga nisbatan: "humoq", "ulimoq", "g'ingshimoq", "angillamoq", "vangillamoq" degan so'zlar qo'llaniladi. Shu beshta so'zda hayvonning butun xususiyati mujassam, ya ni "humoq" — qo'righashi kerak bo'lgan hududga kirib qolgan jon egasiga qaratilgan tahdidi tovush, "ulimoq"

— eskilarning aytishcha, Jonivorning Xudoga nosali, "gingshimoq" — bir nima so'rash, "angillamoq" — joni og'iganini bildirsa, "vangillamoq" — joni og'rib, tiraqaylab qochishini anglatadi.

Dov-daraxtga ham shunchalar ta'rif bor. Urug' nish urib, ko'kardi, yapraq yozib, gul ochildi. "Nish" degan so'zning anqliqini ko'ring! Ari nishiga qanchalar o'xshash! "Ko'karmoq" — nish ko'kab chiqdi, yashil tus oldi. Yaproq yozishini aytmaysizmi, har bir kurtak ichigidi yapraq avval g'ijim bo'ladi, ana o'shaning yozilib-teklisanishini "yaproq yozdi" deyiladi. "Gul ochdi"

— kurtak ichida yashirin g'ijim shoyining to'ni yechilib, o'zi ko'rindi, ya ni ochildi...

Bularning barchasi o'zbek xalqi tabiat bilan bir-jon-u tan bo'lib yashab kelayotganini ko'rsatadi.

"Shitirlash" so'zidagi barglarning bir-biriga tegishidan hosil bo'lgan tovushni qaysi til bunchalar aniq ifodalaydi? Yoki qo'polday ko'ringan "momagaqlidiroq" so'zini oling: uning ketma-ket besh bo'g'ini ko'k yuzidagi bulutlarning bir-biriga mingashib kelishini, yomg'ir isini va shamolini, hali hozir yana gumburashini ifodalaymadi?!

"Chaqmoq" so'zining chaqmoq kabi qisqa wa shiddatilagini ko'ring! "Dengiz" so'zida to'lqin bor, u ust-ustiga mingashib kelayotgan to'lqinlarni namoyon qilsa, "ko'l" so'zida tinch va sokin ohang bor.

Qirdagi o'tlar shitirini, haydar shamolning g'uvillaslarini, xavotiga tushgan qush qanotlarining sasini, islarini tuyish uchun so'zlarimini bir-bir qo'ga olib, "ta'mini totish" kerak. Shunda

uning sehri oyna kabi borliqni ajoyib bir tarza aksantirishini ko'rsa bo'ladi.

Xullas, tilimizdag'i "kul" so'zi kuldiradi, "yig'i" so'zi yig'latadi, "gul" so'zi qabimizda gul ochadi, "ko'ngil" so'zi quyoshday nur sochadi.

Undagi yana bir ajoyib xususiyat — "qolmoq" va "ketmoq" fe'llaridir.

Fe'ning sifatga bog'lanishi juda kam uchraydigan hodisa, bu ajoyib til uni shunday go'zallashtirib bog'laydi, hayron bo'lasiz. Misol uchun: "hayron qoldim" iborasi til qoidaligiga sira to'g'ri kelmasa-da, asrlar bo'y qo'llanib kelinmoqda. "Yaxshi ko'rib qoldim" deb igor bo'ladi bi'r bo'z yigitcha kimgadir.

Bu — faqat o'zbeklarga xos ibora,

uning mazmuniti bilimydiganlar

"ko'zi o'tkir ekan-da", deb qo'yaqoldi,

"yaxshi ko'rish" — "yaxshi deb saylab olish"ni bildiradi. "Falonchi ketib qoldi", deb arz-hol qiladi boshqasi.

Xato ko'ringan shu birlikni buzib, "ketdi", "hayratlandi" desak, mazmun

ibroniychaga o'tgan so'zlarimizga qaraylik, ular olmlar Kleyn va Rozental tuzgan lug'atlarda keltirilgan: bek — bek, to'g'ri — dug'ri, xon — xon, qatqi — kutih, qorako'z — karakoz, qoraquloq — karakal, qozoq — kozak (ko'chmanchi), kabob — kabob, ko'shk — kiosk, mangal — mangal, shish — shish (six), to'ra — teorbo, tanbal — tembel, yog'urt (yo'g'irmoq) — yogurt, yo'q — yo'q...

Eski mo'g'ulchaga bilan taqqoslasak ham o'zaro esh kalimalarga duch kelamiz: ont, bitik, bo'ksa, bug'u, ot, axta, er, mangu, subut, to'ra, navkar (nukar), em, eson...

Tilimizdan ruschaga esa yuzlab so'zlar o'tgan. Ulardan ayrimlari ushbulardir: izym — uzum; kabachok — qovoq; aliy — ol rang; bashmak — boshmoq; choriq; buxarka — buxoro shiklari kiygan bo'r; kinyuk — ko'yak, ko'yak; kinjal — xanjor; chapan — chopon; berkut — burqut;

ham buziladi, "hayron qolmoq" — "hayronligicha qolavermoq"ni anglatadi.

Tilimiz bir necha ming yil davomida shoir-u abdilamiz, xalqimiz guvoh bo'lgan va diqqat qaratgan har bir zavq, manzara, ohangning tamg'asi, xususiyat va muhtasham bir fe'l-atvor o'lchovi, nazokat va mehr xazinasidir.

Bu tilda yaratilgan o'ta go'zal va nazokati, qiymati tengsiz asarlari shu sababdan ham ardoqlab kelinmoqda.

Jahongashta so'zlar

Tilimizning kuch-qudratini undan boshqa tilga o'tgan so'zlar ham yaqqlor ko'sratis turidi. Biron-bir xalqa, agar o'z tilida shunday so'z bo'lsa, nega boshqa ulusning so'zini olsin?

So'zlarimizning boshqa tillarga o'tishi — ular ifodalagan mazmurnarning o'sha ulus tilida mavjud emasligini, o'z uluslarimizda yashab kelganimi bildiradi. Keling, ko'hna tarix oralab, ona tilimizdan xitoychaga o'tgan so'zlarga razm solaylik.

Qadimgi xitoy tiliga turkiydan o'tgan so'zlarining eng boshida "xon" va "xogon" so'zlarini keladi. Chin kishilar uni "xon" tarzida qo'llashgan.

O'tovning yog'ochi "xana" deyilgan, bu xitoy tiliga "qana" bo'lib o'tgan va "devor qanoti" mazmunda qo'llaniladi. Ayni so'z uyg'urxurada "xanik", ya ni "xandaq" mazmunga ega bo'lgan.

"Tinglamoq" so'zi xitoychada "ting" o'laroq qo'llaniladi va "eshitmoq, tinglamoq, tuymoq, o'gitga bo'yusunmoq, bir so'zni qabul qilmoq" ma'nosini beradi. Qo'ychi — qo'ychi, cho'pon; suruv — suru, Tangri — tegri, to'ng'imoq, do'nmoq — xitoychadagi "do'n" kalimasining mazmuni — do'nmoq, souvuq qotmoq; xotin — kedun... Xitoxyunlar bu ro'yxtan yana allaqancha so'zlarini qo'sha olishiadi.

Qadimgi tillardan biri hisoblangan

beygir — bayg'ir, ayg'ir; barsuk — bo'rsiq; argamak — arg'umoq; div — dev; karakush — qoraqush; karga — qarg'a; kizyak — tezak; chulan — bo'ima devor; tovar — tovar, yeralash — aralash...

Hatto "Xitoy" so'zining paydo bo'lishiga ham turkiylar sababchi deyildi. Bundan 1200-yil burun Chin (bugungi Xitoy) va Koguryo (bugungi Koreya) biqinida qitanlar yashashgan.

Rus tiliga "kitay" deb o'tgan bu qabila ko'chmanchi turkiy ulus bo'lib, ularning ayrim avlodlari hozir Samarcand va Jizzaxda yashab kelishmoqda. Ayni o'sha qitanlar tuyfali butun dunyoda va eski tilimizda turkiyarning "Chin" deb atalgan mamlakat ruschada "Kitay" deb nom oлан.

Bu ro'yxatni yana uzoq davom ettirasib bo'ldi. Jahongashta so'zlarimiz sanogi adoqsiz ekan, unga kirib kelgan fors, arab, hind, yunon va Yevropa xalqlari lug'at biriklari ham qo'shsak, u holda o'zbek tilining tarxi, bo'y-basti naqadar yuksaligi, boshqacha ta'bir bilan aytganda, bor qudrati va savlati to'la namoyon bo'ldi.

Bu ro'yxatni yana uzoq davom ettirasib bo'ldi. Jahongashta so'zlarimiz sanogi adoqsiz ekan, unga kirib kelgan fors, arab, hind, yunon va Yevropa xalqlari lug'at biriklari ham qo'shsak, u holda o'zbek tilining tarxi, bo'y-basti naqadar yuksaligi, boshqacha ta'bir bilan aytganda, bor qudrati va savlati to'la namoyon bo'ldi.

Qadimiy va navqiron

Zamonaviy so'zlarisiz til taraqqiy etmaydi, albatta. Eng rivojlangan xalqlar ham davr atamalarining yangi-yangilarini o'ylab topishmoqda.

Chunki yangi atama ortida yangilik, kashfiyat turadi. Shu sababli o'sha yangilik kirib borgan xalqlar yangi so'z topishiga majbur qolishmoqda.

Aytaylik, "investitsiya" so'zini turklar "yatirim", ya ni "yotqizmoq" ma'nosida istiloh qilishgan bo'lsa, bizlار rasmiy hujjatlarda aynan "investitsiya" ko'rinishida qo'llab kelmoqdamiz. Biroq tadbirkorlarimiz bu so'zni allaqachon "pul yotqizish", "pul kiritish"ga aylantirib olishtagan. Yoki yuk tashish xizmatidagi kishilar "biron joyga yuk yubordim" demasdan,

"yuk urdim" deyishadi. Xalqona so'zlashuvda o'zbekona bunday qo'llanmalar anchagina. Tibbiyotda qo'llaniladigan kapsula dorisini xalq "bomba dor" deb nomlab olganiga qoyil qolmay iloq yo'q.

Messenerjlerda fotosurat yoki fayl yuborish, ayrim ilovalarda pul o'tkazish xizmati bor, uni odamlar "rasm yoki pulsizlar" deb allaqachon o'zbekchalaştirib qo'yishgan.

Bundan 5500-yil avvalga shumer soplolar parchalardagi so'zlarining 168 tasi bugungi tilimizda ham yashab kelayotgan so'zlardan iborat ekani isbotlangan. Olimlar bu borada ikki bo'linishgan, bir toifasi shumer tili turkiy oliga mansub desa, boshqa bir guruhi mansub emas deb bahashlashishadi. Gap "Gilmash" dostoni haqida boyayotgani ma'lum. Uni "Bilgash" deb ham atashadi.

Qadimgi shumer madaniyatining bu osori atiqasidagi qahramonlari, el-yurt uchun fidoylik, mehr va muhabbat kabi mavzular xalqimizning dostonlari ilgari surilgan g'oyalarga juda o'xshash. Lekin gap shumerlarning turkiy bo'lib-bo'limagi ustida ham emas. Ular o'z holicha bir xalq bo'lsa bordi, amro burcha so'zning qadimgi shumer tilida uchrashi — eng kamida, shumerlar bilan yonna-yon yana bir qadratli ulus yashaganini, uning yuzlab so'zlar shumer tiliga o'tib qolganini bildiradi: yarim — yarim, chaqa — chaqa, bola chaqa, cho'pon — cho'pon, sunmoq — sunmoq, uzatmoq, qiz — qiz, qush — qush, yer — yer — yor — yor (yormoq), yog' — yog' (yog'moq), eshik — eshik, ish — ish, yip — ip... va hokazo.

Miloddan awvalgi ikkinchi yuz yillikda turkiy atlardan biri — xunlarning hukmdori Botir Tangriqut yashab o'tgan. Xunlarning bir shoxchasi bugungi Vengriyaga, ya ni Majoriston o'ksigasi borib taqaladi. Botir Tangriqut esa "O'g'uzxon" dostonining prototipi hisoblanadi. Botir Tangriqut — birinchib muntazam armiya tuzgan, qo'shinni yetti bo'lakka bo'lgan va temir intizom joriy qilgan xoqondir. Tangriqut zamona-sidol qolgan bunday tuzilma to Zahiriddin Muhammad Bobur monasigachaga amal qilib kelgan. Shu sababli milliy armiyamizning tarixini hech ikkilamay 2200-yil deya olamiz. Qo'shinni tuzilmasiga diqqat qarataylik: olddag'i ilg'or saf "qorovul" deb atalgan. Uning ortida yosh, epchil, o'zini ko'sratishtini istaydigiligidan iborat

